

B²-Inf

STERILITETI DHE RIPRODHIMI I ASISTUAR MJEKËSOR

Mbyllja e hendekut mes shqetësimeve të qytetarëve dhe informacionit të ofruar nga klinikat.

Funded by
the European Union

CONTENT

01	ABSTRAKT	03
02	STERILITETI	04
03	INFORMOHUNI MË MIRË PËR FERTILITETIN	05
04	REZULTATET B2-INF	06
05	REKOMANDIME PËR NJË QYTETARI TË INFORMUAR MË MIRË	07
06	KONKLuzionET	09

Steriliteti është një çështje kritike e shëndetit publik që prek miliona individë dhe çifte në mbarë botën dhe mund të ndikojë seriozisht në cilësinë e jetës së tyre. Megjithatë, njohuritë e përgjithshme për infertilitetin dhe trajtimet e tij janë të pakta dhe informacioni i dhënë nuk komunikohet gjithmonë siç duhet. Në Kosovë është identifikuar një mungesë e informacionit publik për riprodhimin e asistuar. Ka mungesë të informacionit të disponueshëm online nga shteti kosovar dhe nuk ka informacion të qartë në lidhje me sigurimin e financimit publik. Gjuha teknike dhe të dhënat mashtruese (p.sh. përqindjet e suksesit) shpesh e pengojnë publikun e gjerë të bëjë zgjedhje të mirëinformuara. Projekti B2-INF ka eksploruar perceptimet dhe përvojat e të rinjve evropianë të Kosovës me infertilitetin dhe trajtimet e tij përmes intervistave, duke analizuar informacionin e ofruar nga klinikat dhe duke eksploruar rregulloret ligjore të vendit. Si rezultat i të gjitha analizave të kryera, B2-INF ofron rekomandime dhe udhëzime për të kapërcyer hendekun midis shqetësimeve dhe pritshmërive të publikut në lidhje me riprodhimin e asistuar mjekësor dhe kujdesin për fertilitetin dhe informacionit dhe shërbimeve të ofruara nga klinikat.

NJË ÇËSHTJE KRITIKE E SHËNDETIT PUBLIK

Organizata Botërore e Shëndetësisë deklaron se infertiliteti është një çështje shëndetësore globale që prek rreth 48 milionë çifte dhe 186 milionë individë në mbarë botën (1). Vështirësia për të pasur fëmijë mund të ketë efekte të rëndësishme sociale, ekonomike, psikologjike dhe fizike që ndikojnë seriozisht në cilësinë e jetës së njerëzve në fjalë. Për më tepër, ka pabarazi të rëndësishme sociale në prevalencën, diagnostikimin dhe trajtimin e infertilitetit, si dhe rreziqet shëndetësore për gratë, burrat dhe pasardhësit e tyre të lidhura me këto trajtime (2). Përveç kësaj, faktorët socio-kulturorë dhe mjedisorë, si rritja e moshës mesatare të shtatzënisë në popullatën e përgjithshme, ka të ngjarë të përforcojnë rëndësinë sociale të kësaj çështjeje tashmë të rëndësishme. Për të gjitha këto arsye, dhe për shkak se kujdesi riprodhues është kyç për promovimin e shëndetit dhe të drejtave seksuale dhe riprodhuese, infertiliteti dhe rezultatet e tij janë bërë një çështje kritike e shëndetit publik.

Shkalla e fertilitetit në Kosovë ka rënë dukshëm nga viti 1984 deri në vitin 1997. Numri mesatar i fëmijëve për grua në Kosovë në vitin 2019 ishte 1.97, më i lartë se mesatarja evropiane e shkallës së lindshmërisë (3). Këtë vit, moshë mesatare e nënës në lindjen e parë arriti në 29 (4). Riprodhimi i asistuar mjekësor (MAR) rregullohet me Ligjin për Shëndetin Riprodhues që nga viti 2006. Riprodhimi i asistuar korrespondon me zgjedhjen e lirë dhe kërkesën e prindërve të çiftit për të pasur një fëmijë dhe ka për qëllim trajtimin e infertilitetit për shkaqe mjekësore ose për të parandaluar transmetimin e sëmundjeve nga prindërit, tek fëmija.

Mungesa e informacionit publik për MAR është identifikuar në Kosovë. Ka mungesë të informacionit të disponueshëm online nga shteti kosovar dhe nuk ka informacion të qartë në lidhje me sigurimin e financimit publik. Përveç kësaj, nuk ekziston një regjistër kombëtar aktiv i MAR në Kosovë.

INFORMOHUNI MË MIRË PËR FERTILITETIN

PROJEKTI KËRKIMOR B2-INF

Projekti kërkimor "Të informohesh më mirë për infertilitetin -B2-InF-", i financuar nga Bashkimi Evropian, u krijua për të eksploruar njohuritë, pritshmëritë dhe shqetësimet e të rinjve të moshës 18 deri në 30 vjeç dhe informacionin e dhënë nga Riprodhimi i Asistuar Mjekësor (MAR). Klinikat nga 8 shtete evropiane duke përfshirë edhe Kosovën, me objektivin final ofrimin e rekomandimeve për të harmonizuar shërbimet, hulumtimin dhe informacionin e klinikave MAR me pikëpamjet, shqetësimet dhe pritjet e qytetarëve të rinj.

Për arritjen e këtij objektiivi janë realizuar 19 intervista me të rinj dhe janë ekzaminuar 5 faqet e internetit të klinikave në Kosovë. Transkriptet e intervistave dhe informacioni i mbledhur nga klinikat u analizuan duke ndjekur qasje cilësore nga perspektiva socio-kulturore dhe gjinore. Gjithashtu, është bërë një analizë dokumentare për të konstatuar rregullimin ligjor të MAR në vend. Bazuar në njohuritë e gjeneruara, ekipi hulumtues B2-InF ka përpunuar rekomandimet e përmbledhura në këtë dokument për Kosovën, si dhe udhëzime specifike për shtatë vendet e tjera të përfshira në projektin B2-InF

(Shqipëria, Belgjika, Italia, Maqedonia e Veriut, Sllovenia, Spanjë, Zvicër) dhe rekomandime globale. Të gjitha këto dokumente janë të disponueshme në faqen e internetit të projektit B2-InF.

SHQETËSIMET DHE INFORMACIONI NUK JANË TË NDËRLIDHURA SIÇ DUHET

Në përgjithësi, të rinjtë evropianë e shohin në mënyrë të favorshme Riprodhimin e Asistuar Mjekësor (MAR) si një opsion të mirë për të trajtuar problemet e infertilitetit, duke shprehur perceptime pozitive për to pavarësisht mungesës së njohur të njohurive dhe duke mbështetur barazinë e qasjes për të gjithë. Megjithatë, të rinjtë evropianë shprehin gjithashtu shqetësime për çështje kritike që lidhen me MAR. Kryesisht, u ngritën shqetësime për lidhjen e ngushtë midis infertilitetit dhe presionit social përse i përket roleve gjinore. Ndërsa infertiliteti dhe veçanërisht infertiliteti mashkullor mbeten tabu për shkak të mungesës së njohurive për përhapjen dhe shkaqet e tyre në shoqëri, një faj, barrë dhe përgjegjësi e padrejtë për infertilitetin i atribuohet nga shoqëria grave. Për më tepër, pabarazitë e qasjes në trajtimet MAR për disa grupe të popullsisë, kryesisht për shkak të kostove, përshkruhen si barriera për t'u zgjidhur. Së fundi, të rinjtë shprehin shqetësimin për besueshmërinë e informacionit të ofruar nga klinikat private për shkak të interesave të perceptuara komerciale që mund të ndikojnë në cilësinë e këtyre të dhënave. Në veçanti, të rinjtë evropianë shprehin një dëshirë të qartë për të rritur disponueshmërinë e informacionit të qasshëm, të qartë dhe të besueshëm në lidhje me shkallët e suksesit të MAR, rreziqet dhe mbështetjen e kujdesit psikologjik.

Për sa i përket informacionit të ofruar nga klinikat, faqet e internetit të eksploruara paraqesin një sasi të madhe informacioni me një tepricë të termave teknike dhe shkencorë pa interpretime të thjeshta gjuhësore, duke penguar kështu kuptimin e tij nga popullata e përgjithshme. Për më tepër, informacioni për shkallët dhe rreziqet e suksesit nuk paraqitet gjithmonë në mënyrë specifike dhe të qartë.

Për më tepër, informacioni në lidhje me shërbimet e trajtimit të infertilitetit dhe burimet e marketingut të përdorura për të paraqitur këtë informacion, janë të drejtuara kryesisht drejt çifteve të bardha dhe heteroseksuale dhe anojnë drejt grave, gjë që mund të kontribuojë në barrën e pabarabartë sociale të infertilitetit femëror.

Për më tepër, edhe pse informacioni i ofruar nga klinikat MAR është i rregulluar me standarde ligjore për reklamim të vërtetë, klinikat jo gjithmonë i përmbushin këto standarde. Në veçanti, faqet e internetit të klinikave shpesh nuk kanë transparencë në lidhje me kostot e trajtimit MAR dhe jo gjithmonë ofrojnë informacion në lidhje me normat e suksesit dhe shtesat (procedurat suplementare të ofruara nga klinikat me qëllim të përmirësimit të rezultateve të trajtimit të fertilitetit) dhe rreziqet e mundshme, ose e bëjnë këtë në mënyra që janë mashtruese ose të vështira për t'u kuptuar.

Për sa i përket kuadrit ligjor të Shqipërisë, kishte disa dobësi: nuk është zhvilluar një kuadër rregullator specifik; nuk ka asnjë komitet kombëtar të bioetikës ose organ mbikëqyrës, nuk ka një rregullore të detajuar të pëlqimit të informuar dhe ka një mospërputhje të mundshme midis të drejtës së fëmijës për të njohur origjinën e tyre biologjike dhe anonimitetit të donatorëve.

REKOMANDIME PËR NJË QYTETARI TË INFORMUAR MË MIRË

REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME PËR KLINIKAT DHE QEVERITË

Për të informuar më mirë qytetarët për infertilitetin dhe MAR, klinikat duhet të përafrojnë informacionin që ofrojnë me shqetësimet dhe pritshmëritë e publikut, duke përmbushur në çdo mënyrë standardet ligjore për reklamim të vërtetë. Me qëllim të destigmatizimit të infertilitetit dhe promovimit të trajtimeve cilësore MAR, qeveritë duhet të bëjnë përpjekje për të zhvilluar dhe zbatuar fushata publike për të rritur

ndërgjegjësimin dhe për të edukuar më mirë popullatën e përgjithshme rreth infertilitetit, shkaqeve dhe trajtimit të tij, me fokus në paragjykimet dhe keqkuptimet gjinore, dhe të kontrollojë përmbushjen e rregulloreve ligjore përkatëse për shërbimet shëndetësore dhe reklamimet.

REKOMANDIME SPECIFIKE

- **Informacioni i ofruar duhet të ndihmojë në reduktimin e tabuve sociale, të çstigmatizojë infertilitetin dhe të shmangë paraqitjen e tij si një çështje e grave.** Informacioni duhet të jetë i balancuar sipas gjinisë dhe duhet të përdorë ngjyra, gjuhë dhe logo neutrale ndaj gjinisë.
- **Mëmësia dhe prindërimi nuk duhet të përfaqësohen si kusht për lumturinë në jetë dhe klinikat duhet të shmangin paraqitjen e tyre si “lehtësues ëndrrash”.** Rekomandohet fuqimisht të shmangen superlativat kur përshkruhen shërbimet e klinikave MAR për të reduktuar shpresat e reme dhe për të ulur presionin social.
- **Informacioni (përmbajtja dhe vizuali) i ofruar duhet të përfshijë gjininë, më pak heterocentrik dhe të synojë një popullsi më të larmishme etnike.** Strategjitë dhe informacionet e reklamimit të ofruara nga klinikat dhe autoritetet shëndetësore duhet t’u adresohen të gjithë prindërve të mundshëm dhe atyre që kontribuojnë në riprodhim (p.sh. donatorë), pavarësisht nga gjinia, orientimi seksual ose paaftësia dhe që pasqyrojnë diversitetin etnik, kulturor dhe racor të Kosovës.

- **Informacioni i ofruar nga klinikat duhet të jetë më objektiv, i besueshëm, i kuptueshëm, i qartë dhe i qasshëm për publikun e gjerë dhe pacientët, në mbështetje të të kuptuarit adekuat dhe zgjedhjeve të mirëinformuara** . Ai duhet të bazohet në provat më të mira shkencore të disponueshme, duke ofruar burime të dhënash të bazuara në prova dhe duhet të ofrojë shpjegime në terma jo teknikë. Faqet e internetit të klinikave duhet të jenë më të thjeshta dhe të shmangin ambivalencën.
- **Për të reduktuar keqkuptimet dhe shpresat e rrejshme dhe për të promovuar zgjedhje të informuara** , klinikat duhet të përdorin një gjuhë të kuptueshme, të qartë, homogjene dhe të përbashkët kur **japin informacion për koston, kohëzgjatjen, përqindjet e suksesit** (rekomandohet të zbulohen normat e lindjeve të gjalla, jo vetëm normat e shtatzënisë). **rreziqet e mundshme shëndetësore** për secilën teknikë MAR (duke marrë në konsideratë gjininë dhe moshën e përdoruesve) **dhe sfidat psikologjike**.
- Klinikat duhet të jenë **transparente në lidhje me kushtet për marrjen e mbështetjes nga qeveria , të drejtat që implikohen nga trajtimi i fertilitetit dhe përkufizimet ligjore** të të qenit prindër.
- Klinikat duhet të ofrojnë **informacion në lidhje me alternativat** ndaj MAR, duke përfshirë adoptimin.
- Autoritetet shëndetësore duhet të promovojnë qasjen në **“fletat e informacionit” dhe “format e pëlqimit të informuar”** . Sugjerohet krijimi i një **katalogu të këtyre dokumenteve** që janë në përputhje me rregulloret aktuale. Duhet të krijohet gjithashtu një regjistër kombëtar i klinikave, duke ofruar informacion të standardizuar për përqindjet e suksesit.

KONKLUZIONET

Mungesa e informacionit publik për MAR është identifikuar në Kosovë. Ka mungesë të informacionit të disponueshëm online nga shteti kosovar dhe nuk ka informacion të qartë në lidhje me sigurimin e financimit publik. Përveç kësaj, nuk ka një regjistër aktiv kombëtar të MAR në Kosovë. Rekomandohet fuqimisht zbatimi i rekomandimeve të prodhuara nga B2-InF për të promovuar njohuri më të mira për infertilitetin dhe trajtimet e tij, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit, uljen e stigmatizimit dhe ofrimin e informacionit të besueshëm, të kuptueshëm dhe të qartë për publikun e gjerë dhe pacientët

që do të kontribuojnë në zgjedhje të mirëinformuara. Udhëzimet e zgjeruara janë të disponueshme në faqen e internetit të projektit B2-InF.

REFERENCAT

1. Organizata Botërore e Shëndetësisë. Steriliteti [Internet]. Organizata Botërore e Shëndetësisë [qasur më 16 dhjetor 2022]. Në dispozicion nga: <https://www.who.int/health-topics/infertility>
2. Qendrat për Kontrollin dhe Parandalimin e Sëmundjeve. Plani Kombëtar i Veprimit për Shëndetin Publik për Zbulimin, Parandalimin dhe Menaxhimin e Infertilitetit. Atlanta, Gjeorgji: Qendrat për Kontrollin dhe Parandalimin e Sëmundjeve; Qershor 2014. Në dispozicion nga: https://www.cdc.gov/reproductivehealth/infertility/pdf/drh_nap_final_508.pdf
3. Banka Botërore. Shkalla e fertilitetit, totali (lindje për grua) - Zvicër | Të dhënat [Internet]. [citurar 21 janar 2022]. Në dispozicion nga: https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=CH&most_recent_value_desc=false
4. Agjencia e Statistikave të Kosovës. Statistikat e Lindjes në Kosovë, 2019 [Internet]. cituar më 21 janar 2022]. Në dispozicion nga: <https://ask.rks-gov.net/en/kosovo-agency-of-statistics/add-news/birth-statistics-in-kosovo-2019>

KONTAKTIT

Faqja e internetit
www.b2-inf.eu

https://zenodo.org/communities/b2inf_h2020/

Udhëheqësi i projektit
Francisco Güell

Email
B2-inf@unav.es

Numri i telefonit
+34 948425600 ext803217

Twitter
[@b2inf_](https://twitter.com/b2inf_)

LinkedIn
[/b2-inf-h2020-project](https://www.linkedin.com/company/b2-inf-h2020-project)

Funded by
the European Union